

زهرا نجف زاده مقدم

دانشجویی دکتری، گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد آیت الله املی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران.

مهدی اسماعیلی^۱

استادیار، گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران.

حسن حاجی تبار فیروزجائی

استادیار، گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران.

پیشگیری از وقوع جرائم منافی عفت در فضای مجازی

چکیده

هدف تحقیق حاضر پیشگیری از وقوع جرائم منافی عفت در فضای مجازی است. روش تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی واز لحاظ هدف تحقیقات کاربردی است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که جرایم رایانه‌ای محدودی وسیعی از جرم‌ها را شامل می‌شود که یا صرفاً در فضای سایبر اتفاق می‌افتد و یا اگر مشابه آن در فضای عادی هم وجود داشته باشد، فضای سایبر ویژگی‌های خاص (گسترده‌گی بدون حد و مرز) برای آن ایجاد کرده که لزوم نگرش جدید در قوانین حقوقی مربوط به آن را سبب می‌شود. لذا با بررسی‌های انجام شده از جمله جرایمی که از وجود فضای مجازی باعث منافی عفت در جامعه شده است افشای فحشاء، قوادی، پورنوگرافی و... می‌باشد که شارع مقدس و ائمه معصومین علیهم السلام به آنها اشاره کرده‌اند و این جرایم نه تنها در اولین گام به ضرر خود شخص می‌باشد بلکه بنیان مهم‌ترین نهاد جامعه، یعنی خانواده را سست می‌کند. نتیجه تحقیق این است که با پیشگیری از طرق مختلف از جمله آموزش، تعلیم، کنترل و... از این جرایم، کمک شایانی به استحکام بنیان خانواده می‌شود. هم چنین والدین با کنترل و نظارت بیشتر روی اعمال کودکان و نوجوانان خود، می‌توانند از این سنخ جرایم در جامعه پیشگیری کنند و فرزند خود را از افتادن در این دام فساد و فحشاء نجات دهند.

واژگان کلیدی: اعمال منافی عفت، روابط نامشروع، پیشگیری، فضای مجازی، جرائم رایانه‌ای

^۱ daftarfanitj@gmail.com

مقدمه

با گسترش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و دسترسی عموم جامعه به شبکه اینترنت، فضای جدیدی فرا روی متخلفین جوامع قرار گرفته است. فضایی که در آن محدودیت‌هایی هم چون مرزهای جغرافیایی، ملیت، بعد مسافت، زمان و... فاقد معنا و مفهوم است. و امروزه کمتر کسی را می‌توان یافت که عضو حداقل یکی از شبکه‌های اجتماعی تلگرام، واتساپ، اینستاگرام، فیس بوک و ... نباشد. شبکه‌های اجتماعی همانقدر که ارتباط را راحت‌تر و کم هزینه‌تر کرده‌اند، مشکل آفرین و جرم‌زا نیز بوده‌اند. و شاید بتوان ادعا کرد که بیش از ۶۰ درصد روابط نامشروع از فضای مجازی شروع می‌شود.

در موقعیت جدید جرایم رایانه‌ای از رشد و توسعه چشم‌گیری برخوردار بوده است. با گسترش جرایم رایانه‌ای، جرایم رایانه‌ای مرتبط با امور غیر اخلاقی نیز گسترش یافته و تاثیر منفی بر نظام اجتماعی و پایه‌ای از جمله خانواده‌ها و سازمان‌ها گذاشته و بیشتر کودکان و نوجوانان را مورد هجوم قرار داده است و شرایط لازم را برای ارتکاب برخی جرایم در جهت اشاعه این مفاسد آماده ساخته است. در این میان خانواده‌ها برای آموزش صحیح استفاده از اینترنت بسیار مؤثرند، امروزه خانواده‌ها فقط به خرید رایانه اکتفا می‌کنند و معتقدند که فرزندان، خود استفاده از آن را یاد می‌گیرند در صورتی که باید ابتدا فرهنگ استفاده و تذکرهای لازم را به اضافه آموزش مناسب به فرزندان خود بدهند و سپس وسیله را مهیا کنند. جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی عبارتست از هر نوع عمل، رفتار و گفتاری که بر خلاف عفت و پاکدامنی جامعه باشد. این جرایم متنوع و متعددند در برخی از آنها از جمله جرایم حدی می‌باشند، مثل زنا، لواط و بعضی تعزیری هستند. مثل روابط نامشروع مادون حد و عرضه و خرید و فروش صور قبیحه وقوع برخی از این جرایم (اعم از حدی و تعزیری) با ظهور اینترنت از محیط فیزیکی به محیط مجازی انتقال یافته است جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی عبارت است از هر نوع عمل، رفتار و گفتاری که بر خلاف عفت و پاکدامنی جامعه باشد. این جرایم متنوع و متعددند: در برخی از آنها از جمله جرایم حدی می‌باشند، مثل زنا، لواط، و قوادی و بعضی تعزیری هستند، مثل روابط نامشروع مادون حد و عرضه و خرید و فروش صور قبیحه.

وقوع برخی از این جرایم (اعم از حدی و تعزیری) با ظهور اینترنت از محیط فیزیکی به محیط مجازی انتقال یافته است؛ ولی در برخی از آنها رایانه و اینترنت نمی‌تواند به عنوان واسطه ارتکاب جرم شود، مثل زنا ولواط، چرا که در وقوع چنین جرایمی حضور فیزیکی افراط شرط است^۱. مهمترین و شایع‌ترین این جرایم عبارتند از انتشار محتوای مجرمانه، قوادی، پورنوگرافی و روابط نامشروع می‌باشد. از دیدگاه جرم‌شناختی با پیدایش رایانه، جرائم رایانه‌ای نیز در عرصه حقوق کیفری پیدا شده‌اند. با پیشرفت تکنولوژی و فن‌آوری رایانه در وهله نخست جرایم مختلفی مانند سرقت و کپی برداری از برنامه‌ها و جرائم علیه حریم خصوصی اشخاص مانند سرقت از آثار و تحقیقات افراد بود و در نهایت اینکه با پیشرفت بیشتر فن‌آوری‌های اطلاعاتی و رایانه‌ای جرائم کامپیوتری تحت عنوان جرائم سایبر یا جرائم در محیط سایبر به وقوع پیوست، اگر بتوان جرایم رایانه‌ای را جرایمی دانست که با استفاده از رایانه به وقوع می‌پیوندند، جرایم سایبری جرایمی تلقی می‌شوند که در محیط مجازی (غیر واقعی) اتفاق می‌افتند، و جرایم رایانه‌ای جرایمی هستند که با استفاده از رایانه و یا در محیط مجازی به وقوع می‌پیوندند، یکی از مهم‌ترین جرایمی که معمولاً در محیط مجازی شاهد وقوع و تکرار آن هستیم جرایمی هستند که عفت عمومی را خدشه دار می‌نمایند. جرایمی مانند پورنوگرافی و انتشار تصاویر مستهجن در محیط مجازی، هتک حیثیت افراد با بیان داستان‌ها و یا انتشار تصاویر مستهجن و... از جرایمی است که هر روزه و به سادگی با استفاده از محیط مجازی اتفاق می‌افتند.^۲ از این رو هدف از این تحقیق، بررسی پیشگیری از وقوع جرائم منافی عفت در فضای مجازی می‌باشد.

جرائم منافی عفت در فضای غیر مجازی

الف- مفهوم جرم در لغت:

در فرهنگ فارسی معین جرم به معنی گناه، خطا و بزه آمده و جمع آن جروم یا اجرام است.^۳ واژه‌ی دیگری که معادل جرم است جریمه می‌باشد که جمع آن جرایم می‌باشد که این جریمه به معنی تاوان و مجازات نقدی و پولی که از مجرم گرفته می‌شود نیز می‌گویند. جرم در قرآن:

جرم و جریمه از جَرَم گرفته شده است که به معنی قطع کردن است. در اصل معنی جَرَم، کندن و چیدن میوه از درخت است.^۴ و برای هر کسب و کار زشت و مکروه استفاده شده است و به معنی وادار کردن به کار ناپسند نیز اطلاق شده و در دو آیه زیر در همین معنی به کار رفته است.^۵

عفت

ب- مفهوم عفت

عفت لغتی است عربی از ریشه عفف به معنای مناعت و پاکدامنی و چشم‌پاکی.^۶

^۱- قهرمانی، ۱۳۸۸: ۳۵۷

^۲- باستانی، برومند، جرائم رایانه‌ای و اینترنتی، انتشارات بهنامی، تهران، ۸۳، ص ۵۴

^۳- معین، محمد، فرهنگ فارسی، چاپ چهارم، تهران: امیر کبیر، ۱۳۶۰.

^۴- راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد بن فضل، مفردات الفاظ قرآن، ترجمه غلامرادا خسدروی حسدنی، تهران، نشر مرتضوی، ۱۳۷۵

^۵- طبرسی، ۱۴۱۲: ۱۹۵

^۶- رضایی، ۱۳۶۰: ۱۵۷

در واقع حاصل شدن حالتی برای نفس و جان آدمی است که بوسیله آن از غلبه و تسلط شهوت جلوگیری می‌شود.^۱

پ- تعریف عمل منافی عفت

هر کاری مربوط به امور جنسی است که بر حسب عرف و احساسات عمومی شرم آور باشد و قانون آن را جرم شمارد.^۲ جرایم منافی عفت عبارت است از جرایم ضد خانواده و بزه‌هایی که مغایر عفت عمومی و اخلاق حسنه باشد. عفت عمومی آنچه از امور جنسی که در مقطعی از مقاطع زمان بر ملا شدن آن باعث ناراحتی عموم گردد. خدشه دار کردن آنرا «جریمه دار کردن عفت عمومی» گویند مانند نشر صور قبیحه و منافیات عفت علنی^۳. به این ترتیب جرم منافی عفت و اخلاق عمومی عبارت است از هرگونه رابطه ناشی از تمایل زن و مرد به یکدیگر که از حد و مرز متعارف جامعه فراتر باشد به نحوی که جامعه نتواند آن را غمض عین کند بلکه آن را به عنوان یک ضد عفت و اخلاق عمومی مردود شمرده و مستحق مجازات و کیفر بداند.

د- تعریف جرایم رایانه‌ای:

جرایم اینترنتی و رایانه‌ای نوعی جرایم جدید می‌باشند. طیف گسترده افعالی مجرمانه‌ای که ذیل این مفهوم جا دارند و ماهیت متغیر آنها که ناشی از پیشرفت لحظه به لحظه فناوری اطلاعات و شیوه‌های استفاده از آن است. ارائه تعریف جامع و مانع و خالی از مناقشه را مشکل و چه بسا غیرممکن می‌سازد. نخستین گام در جهت تعریف جرایم رایانه‌ای مربوط به سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (O.E.C.D) است که در سال ۱۹۸۳ در پاریس ارائه شده است که عبارت از «سوءاستفاده از کامپیوترها شامل هر رفتار غیرقانونی، غیراخلاقی، یا غیرمجاز مربوط به پردازش خودکار و انتقال داده است». در تعریف دیگری آمده است: «هر عمل مثبت غیرقانونی که کامپیوتر در آن ابزار یا موضوع جرم باشد جرم کامپیوتری است» گرچه تعریف فوق، تعریف بدی نیست ولی کامل و جامع هم نیست زیرا در این تعریف فقط به عنصر مادی جرم اشاره شده است از عناصر دیگر تشکیل دهنده جرم سخنی به میان نیامده است. پلیس فدرال آلمان نیز تعریفی از جرایم رایانه‌ای ارائه کرده بدین مضمون که: «جرم کامپیوتری در برگرفته همه اوضاع و احوال و کیفیاتی است که در آن شکل‌های پردازش الکترونیک داده‌ها، وسیله ارتکاب یا هدف یک جرم قرار گرفته است و مبنایی برای نشان دادن این ظن است که جرمی ارتکاب یافته است».

در ایران، نه در قانون تجارب الکترونیک و نه در قانون جرایم رایانه‌ای و نه در قوانین موضوعه کیفری دیگر هیچ تعریفی از این مفهوم ارائه نشده است. شاید دلیل آن اختلافات مبنایی است که میان حقوقدانان از تعریف جرایم رایانه‌ای وجود دارد از تعریف‌های ارائه شده می‌توان نتیجه گرفت که هر جرمی که قانونگذار به صراحت رایانه را به منزله موضوع یا وسیله جرم جزء رکن مادی آن اعلام کرده باشد، یا در عمل رایانه به منزله موضوع یا وسیله ارتکاب یا وسیله ذخیره یا پردازش یا انتقال دلایل جرم در آن نقش داشته باشد، جرم رایانه‌ای است. در نهایت می‌توان جرایم رایانه‌ای را چنین تعریف نمود: «هرگونه عمل خلاف قانون از طرف شخص و اشخاصی با به کارگیری از کامپیوتر صورت پذیرد جرایم کامپیوتری نامیده می‌شود». با توجه به تعریف ارائه شده جرایم رایانه‌ای را می‌توان به دو قسمت تقسیم نمود.

۱- راغب اصفهانی، ۱۳۷۵: ۶۱۸

۲- جعفری لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، تهران، گنج دانش، ۱۳۷۸

۳- همان، ج ۴: ۲۵۵۲

۱- جرایم رایانه‌ای محض: جرایمی است که ارتکاب آنها قبل از پیدایش رایانه یا اجزای فناوری اطلاعات امکان‌پذیر نبوده‌اند (نو ظهور) مانند: جرایم علیه صحت و تمامیت داده‌ها

۲- جرایم رایانه‌ای سنتی: جرایمی است که قبل از پیدایش رایانه وجود داشته و ارتکاب آنها به وسیله رایانه دارای عواقبی بسیار شدیدتر نسبت به ارتکاب سنتی آن است، مانند کلاهبرداری و سرقت رایانه‌ای در حال حاضر جرایم رایانه‌ای وسعت بسیاری پیدا کرده است که برخی جرایم مرتبط با محتوا علیه عفت و اخلاق عمومی، محتوا علیه امنیت و آسایش عمومی و انتشار اخبار کذب، ارسال مطالب خلاف واقع، تصاویر و فیلم‌های غیراخلاقی، آموزش و تبلیغ تروریسم، استفاده از فضای متعلق به دیگران، ارسال پیام‌های مخرب، اخلاص در دسترسی به دیگران، نقض حق مالکیت، هک و ویروس کردن سایت‌ها قسمتی از مهمترین جرایم اینترنتی محسوب می‌شوند.^۱

مصادیق جرایم رایانه‌ای منافی عفت

الف- انتشار محتوای مجرمانه

انتشار محتوای مجرمانه را شاید بتوان شایع‌ترین جرم رایانه‌ای در نظر گرفت که هر کس که در خانه رایانه‌ای متصل به اینترنت داشته باشد به راحتی می‌تواند عمق و گستره این جرم را دریابد. در فضای مجازی می‌توان محتوای مجرمانه را در قالب عکس‌ها، فیلم‌های مستهجن و غیر اخلاقی و مطالب ضد ارزشی و ضد فرهنگی، دروغ و توهین و افتراء، نشر اخبار غیر واقع علیه اشخاص، گروه‌ها و دولت‌ها و حتی مذاهب مشاهده کرد.

رابطه جرم با انتشار این نوع مطالب این است که غالباً بنا به آزادی بی حد و حصر در غرب و آنچه آن را جریان آزاد اطلاعات می‌دانند، سایت‌ها به راحتی به پخش این نوع مسائل مبادرت می‌ورزند به گونه‌ای که بیشتر محتوای مجرمانه از این طریق منتشر میشود انتقال تصاویر و اطلاعات از طریق شبکه‌های اطلاع رسانی مرز جغرافیایی نمی‌شناسد. بر این اساس بطور آشکار حاکمیت ملی کشورهایی که خواهان بعضی مطالب ارسالی نیستند نقض می‌شود به عنوان مثال انتقال تصاویر و اطلاعات غیر قانونی فرامرزی همچنان به عنوان یکی از مشکلات لاینحل اینترنت باقی مانده است. انتشار برخی اطلاعات و تصاویر ممکن است در کشوری غیر قانونی محسوب شود، ولی در کشور دیگر قانونی باشد. در این صورت حتی اگر ناشر آن نیز مشخص شود، امکان تعقیب قانونی وی بدون موافقت مراجع قانونی کشور محل اقامت ناشر در فراسوی مرزها وجود ندارد.

با رجوع به آیات قرآن کریم می‌توان نهدی از افشای فحشاء بی‌عفتی را فهمید البته در قرآن غالباً از کلمه‌ی فحشاء برای عملی که مخل عفت و شرف انسان است به کار رفته است هرچند گاهی در معنای وسیع آن هم بکار رفته است مانند: الذین یجتنبون کبائر الاثم والفواحش...^۲

در مورد شأن نزول آیه، قضیه‌ی افک و تهمت به یکی از همسران پیامبر بیان شده و بسیاری از علماء هم از این آیه در مورد حرمت بهتان و غیبت استفاده کرده‌اند به خاطر اینکه ائمه در مواردی برای حرمت غیبت و کشف اسرار دیگران به این آیه استناد کرده‌اند ولی با این حال اگر چه این آیه در مورد افک نازل شده باشد ولی معنای عام دارد و می‌توان معنای عام آن را لحاظ کرد، چنانچه بسیاری از فقها و مفسرین چنین کرده‌اند؛ چون که مورد مخصص نیست.^۳

1 - <http://www.imj.ir>

۲- شوری / ۳۷

۳- طیب، عبدالحسین، (۱۳۷۸) اطیب البیان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، تهران: انتشارات

لذا اشاعه‌ی فحشا صرفاً به ترویج تهمت به مسلمان مومن نیست بلکه تهمت و یا غیبت از موارد و مصادی اشاعه‌ی فحشا است و هر عملی را که کمک به انتشار فساد و فحشا می‌کند، شامل می‌شود.^۱ روایاتی که می‌توان با آن نهی از افشای فحشاء را استنباط کرد بسیار زیاد می‌باشد که به مواردی از آنها اشاره خواهیم کرد

* عن علی بن ابراهیم عن ابیه عن ابی عمیر عن اسماعیل بن عمار عن اسحاق بن عمار عن ابی عبدالله قال: قال رسول الله «من أذاع فاحشه کان کمتبدها و...»^۲

هر کس گناه و زشتی را اشاعه دهد مانند کسی است که آن را خودش انجام داده است.

ب- قوادی

دومین جرمی که می‌توان جزء جرایم رایانه‌ای دانست قوادی می‌باشد و از جمله گناهی که شارع مقدس برای آن حد مشخص نموده است «قیادت» می‌باشد.

طبق تعریفی که در کتاب لمعه و شرع آن آمده است قیادت عبارت است از اینکه کسی، دو فاعل عمل فحشا مانند زنا، لواط و مساحقه را به هم برساند و میان آن دو وساطت نماید از زبان فقها و از جمله المفید، شیخ طوسی، سید مرتضی و امام خمینی استفاده می‌شود که قیادت جمع کردن و دلالتی گناه فحشا بین مردان و زنان یا بین مردان و مردان و نوجوانان (پسر بچه‌ها) است. ولی در مورد جمع دیگری از اصحاب امامیه از جمله ابن حمزه، ابن زهره، ابوالصلاح حلبی، قطب‌الدین البیهقی، شهید اول و ثانی، سید طباطبایی و مرحوم خوئی استفاده می‌شود بلکه تصریح در کلام‌شان است که دلالتی بین مردان و زنان برای زنا، مردان و مردان و پسر بچه‌ها برای لواط و بین زنان و زنان برای سحوق را شامل می‌شود.

قانون مجازات اسلامی نیز که بر اساس نظر مشهور تنظیم شده، در ماده ۱۳۵ قانون مجازات اسلامی، قوادی را چنین تعریف کرده است قوادی عبارت است از جمع و مرتبط کردن دو نفر یا بیشتر برای زنا و لواط.

با توجه با موارد فوق‌الذکر اشاره قیادت به وسیله رسانه چگونه محقق می‌شود. آیا ارائه آدرس و شناساندن طرف در صدق قیادت کافی است، یا آنکه علاوه بر آن باید آن دو را به یکدیگر آشنا سازد، یا آنکه بالاتر از آن مقدمات اجتماع آنها را فراهم کند و یا بالاتر موفق به جمع آن دو شود و یا اینکه نه، هیچ کدام از آنها کافی نیست، بلکه تحقق زنا و لواط شرط است؟ دامنه جرم قوادی در حالت سنتی خود محدود به دو یا چند نفر می‌شد، در حالی که قوادی از طریق رایانه با یک دنیا سر و کار دارد و مجرم می‌تواند ابتدا توسط داده‌های مستهجن و غیر اخلاقی، افکار افراد را تحت تاثیر قرار دهد و سپس در موقع مناسب هدف نهایی خود را اجرا نماید. پس در پاسخ به این سوال که آیا قوادی توسط رایانه هم صورت می‌پذیرد یا خیر؟ باید اذعان داشت بله، برای هر کسی که کمی با رایانه و اینترنت آشنایی داشته باشد، قوادی با رایانه نه تنها ممکن که بسیار سهل و بی درد سر است.

توسعه روز افزون کاربرد علوم فناوری و اطلاعات و استفاده فراگیر شخصیت‌های حقیقی و حقوقی از گستره آن و هم چنین توسعه همه جانبه ارتباطات، شبکه‌های مختلف، اینترنت و... در تمام جوامع و تاثیر آن در روابط اجتماعی باعث شده است که تهدیدهایی علیه روابط و مناسبت‌ها وجود داشته باشد و به نحوی که امروزه یکی از مهم‌ترین چالش‌های جوامع به ویژه خانواده‌ها، عدم توجه و آگاهی به حقوق و تکالیف قانونی است.^۳

۱- ناصر مکارم شیرازی، الامثل فی تفسیر کتاب المنزل، چاپ اول، قم مدرسه امام علی بن ابی طالب، بی تا.

۲- کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، چاپ چهارم، تهران دارالکتب الاسلامیه، ۱۰۴۷

۳- زاهدپور، محمود، رایانه، جرایم و مجازات‌ها در حقوق کیفری ایران،

باتوجه مباحث مطروحه مرتبط می‌توان استنباط کرد که جرم قوادی میان کسانی که هر طرف بنا بر خواسته قلبی خود به چنین عملی اقدام می‌نمایند، با کسانی که حداقل یک طرف با فریب و ترغیب و تطمیع به این کار مبادرت می‌نماید، یکسان نبوده و قانون‌گذار می‌باید در تعیین مجازات میان این دو تفاوت قایل شود. خلأ دیگر قانون جرایم رایانه‌ای این است که اشاره‌ای به روابط نامشروع توسط رایانه نکرده است، در حالی که مجرمان به کمک رایانه و اینترنت قادر به برقراری رابطه ناسالم و نامشروع با افرادی در دورترین نقاط دنیا می‌باشند. البته ممکن است که قانون‌گذار بخواهد این جرم را در لوای قوانین سنتی بررسی کند و نوع وسیله را در کیفیت آن دخیل نداند. این برداشت به نظر بی‌اشکال است چون کیفیت روابط نامشروع در رایانه از نوع سنتی فراتر نمی‌رود و می‌توان آن را با قانون سابق سنجد. ^۱

پ- پورنوگرافی

سومین نوع از جرایم رایانه‌ای را می‌توان پورنوگرافی یا هرزه نگاری دانست. یکی از مهم‌ترین جرایمی است که علیه اخلاق و عفت عمومی انجام می‌شود و تاثیر مستقیمی بر روی خانواده می‌گذارد.

تعریف لغوی پورنوگرافی عبارت است از هر گونه نوشته، فیلم، تصاویر و مطالب مربوط به امورجنسی که فاقد هر گونه ارزش ادبی، هنری، سیاسی و علمی است و اعمال مجرمانه در پورنوگرافی عبارت است از اینکه شخصی ابزار سمعی و بصری یا وسایلی که حاوی این گونه تصاویر و عکس‌های هرزه باشد را بفروشد، پخش کند یا چنین وسایلی را در معرض نمایش گذارد یا کودکان و نوجوانان را به شرکت در این نمایش یا پورنوگرافی اغوا یا تشویق نماید. این نوع اعمال مجرمانه که ماهیتاً در جرایم کلاسیک نیز وجود دارد با توسعه و پیشرفت تکنولوژی کامپیوتر و اینترنت وارد این رسانه جمعی شده است و از لحاظ گستردگی و وسعت در زمینه پخش و توزیع، در نوع خود بی‌نظیر می‌باشد به عنوان مثال صندوق‌های پستی، آدرس‌های الکترونیکی (E-mail) و سایت‌هایی در اینترنت وجود دارد که به تبلیغ، پخش و عرضه تصاویر «پورنو» می‌پردازد، فروشندگان هر نوع مشتری‌های جنسی را دارا هستند. باید گفت هرزه نگاری در فضای سایبر از سه جنبه، تهدیدی جدی برای کودکان محسوب می‌شود

اول اینکه امکان دارد کودکان به هرزه نگاری وقیحانه در اینترنت دسترسی پیدا کنند، دوم اینکه هرزه نگارها، هرزه نگاری کودکان را راه آسانی برای فروش محصولات خود یافته‌اند و همین امر سبب شده سوء استفاده جنسی از کودکان تا این حد رواج یابد، سومین و جدی‌ترین خطر برای کودکان، آن است که افراد خطرناک دیگر می‌توانند از طریق اینترنت و به واسطه مکاتبه، ایمیل یا گپ زدن قربانیان خود را جذب کنند و آنان را در دنیای واقعی به دام بیندازند. خداوند متعال در مورد پورنوگرافی، سعی در بیان حرمت این فعل داشته و می‌فرماید:

و قل للمؤمنات یغضن من ابصارهن و یحفظن فروجهن و لا یبدین زینتهن الا ما ظهر منها و لیضربن بخمرهن علی جیوبهن و لا یبدین زینتهن الا لبعولتهن او اخوانهن او...^۲

«زنان را بگو تا چشم‌ها (از نگاه ناروا) بیوشند و فروج و اندام‌شان را (از عمل زشت) محفوظ دارند وزینت و آرایش خود را جز آنچه قهراً ظاهر می‌شود (بر بیگانه) آشکار نسازند و باید سینه و بر دوش خود مقنعه بپوشانند و زینت و جمال خود را آشکار نسازند جز برای شوهران خود یا پدران و ...».

محتویات علیه عفت و اخلاق عمومی:

^۱- قدسی، زهرا و ابوالحسن مجتهد سلیمانی، جرایم رایانه‌ای علیه اخلاق و عفت در حریم خانواده به ویژه جرم قوادی و هرزه نگاری به نقل از دو فصل نامه ندای صادق، شماره ۵۳، پاییز و زمستان ۱۳۸۹

^۲- نور/۳

- ۱- اشاعه فحشاء و منکرات^۱
 - ۲- تحریک، تشویق، تهدید یا دعوت به فساد و فحشاء و ارتکاب جرایم منافی عفت یا انحرافات جنسی^۲
 - ۳- انتشار، توزیع و معامله محتوای خلاف عفت عمومی (مبتذل و مستهجن)^۳
 - ۴- تحریک، تشویق، ترغیب، تهدید یا تطمیع افراد به دستیابی به محتویات مستهجن و مبتذل^۴
 - ۵- استفاده ابزاری از افراد (اعم از زن و مرد) در تصاویر و محتوی، تحقیر و توهین به جنس زن، تبلیغ تشریفات و تجملات نامشروع و غیرقانونی^۵
- در جامعه ایران انتشار مطالب و تصاویر خلاف عفت عمومی، علاوه بر منع قانونی، عقلی و اخلاقی دارای قبح شرعی نیز می‌باشد. و طبق ماده ۶۴ قانون مجازات اسلامی مجازات اشخاصی که مرتکب جرایم بالا شوند به شرح ذیل می‌باشد این افراد به حبس از یک ماه تا یک سال و جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال و تا ۷۴ ضربه شلاق یا به یک یا دو مجازات مذکور محکوم خواهند شد.^۶

جایگاه پیشگیری کیفری از جرائم منافی عفت در حقوق ایران

به نظر می‌رسد در صورتی که مسئولیت کیفری را بر دوش کارفرما از جهت وارد شدن هر گونه آزار جنسی بر قربانیان، خود باعث می‌شود که کارفرما محیطی عاری از هرگونه مزاحمت را ایجاد کند و نظارت‌های لازم را با دقت بیشتری صورت دهد چرا که این خود به نوعی حضور مدیر و ناظر را نیز تقویت کرده و باعث ایجاد سلسله مراتب نظارتی بر هر بخش بخصوص در محیط‌های کاری زنان را به وجود آورد. در آمریکا، کانادا و برخی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا، کارفرمایان مسئول هستند تا برای کارمندان خود یک محیط کاری عاری از تبعیض و آزار فراهم آورند. بنابراین، قانون کارفرمایان را موظف می‌سازد تا آزار در محیط کاری را پیشگیری کرده و با آن برخورد کنند. اگر کارفرما اقدامات لازم برای پیشگیری و برخورد با آزار را انجام ندهد، او می‌تواند به جهت آزاری که رخ می‌دهد مقصر شناخته شود، حتی اگر از وجود این آزار بی‌خبر باشد. در آمریکا به خصوص، معیار جامعی برای تشخیص قصور کارفرما در ارتکاب یک کارمند به آزار جنسی تهیه شده است. اغلب راهبردها و طرح‌های موفق در پیشگیری از آزار جنسی مستلزم دخالت دادن تمامی افراد مربوطه و داشتن یک بیانیه روشن هستند. این بیانیه باید منعکس کننده تعهد واقعی تمامی اعضای سازمان باشد تا اهمیت مبارزه علیه آزار جنسی در محیط کاری به رسمیت شناخته شود. این کار معمولاً با یک سیاست گذاری مکتوب (دستورالعمل) همراه است.^۷ همچنین وجود مدیر و کارفرما در محیط‌هایی که کودکان در آن حضور دارند نیز خود باعث ایجاد حس نظارتی بر افراد خواهد بود لکن با آگاهی کودکان نیز نسبت به وجود این ناظرین در جهت بعد حمایتی داشتن نیز خود با ایجاد اعتماد نسبت به بیان آسیب وارده از وقوع چنین جرایمی خواهد کاست.

۱- بند ۲ ماده ۶ قانون مطبوعات

۲- بند ب ماده ۱۵ قانون جرایم رایانه‌ای و ماده ۶۴۹ قانون مجازات اسلامی

۳- بند ۲ ماده ۶ قانون مطبوعات و ماده ۱۴ قانون جرایم رایانه‌ای

۴- ماده ۱۵ قانون جرایم رایانه‌ای

۵- بند ۱۰ ماده ۶ قانون مطبوعات

۶- شکری، رضا و قادر سیروس، قانون مجازات اسلامی در نظم حقوق کنونی، تهران، مهاجر، ۱۳۸۴ ش.

۷- سایت یاری کرده، پیشگیری از آزار جنسی در محیط کار: <http://yarikadeh.com/fa/content/207>

این نوع پیشگیری پس از وقوع جرم با بهره‌گیری از تدابیر و اقدامات نظام عدالت کیفری برای کاهش نرخ جرم با رعب انگیزی فردی، جمعی و عبرت آموزی از بزهکاری نخستین و بزهکاری دوباره افراد جلوگیری می‌کند. این پیشگیری بر اساس اثری که بر فرد و جامعه می‌گذارد به نوبه ی خود به دو گونه پیشگیری عام و پیشگیری خاص تقسیم می‌شود. پیشگیری واکنشی عام مبتنی بر این فرض است که هر یک از افراد جامعه یک بزهکار احتمالی است و می‌توان آن را با استفاده از تهدید به مجازات که اجرای آن حتمی و قطعی خواهد بود، از ارتکاب جرم در آینده منصرف کرد. در سایه این نوع از پیشگیری، اجرای مجازات در مورد بزهکاران موجب ترس دیگران از ارتکاب جرم و در نتیجه مانع بزهکاری آنها می‌شود. برای نمونه زندانی کردن یک بزهکار چنانچه موجب انصراف بزهکاران احتمالی از ارتکاب جرم شود، دارای اثر بازدارنده است و هدف پیشگیری واکنشی آن را تأمین می‌کند. در پیشگیری واکنشی خاص هدف این است که با اجرای روش‌ها و برنامه‌های اصلاحی - تربیتی و درمانی موجبات بازپذیری اجتماعی بزهکار فراهم شود تا دیگر در ورطه‌ی بزهکاری نیفتد. تحقیقات نشان می‌دهد که میان بازپذیری اجتماعی بزهکاران و شیوه برخورد نظام عدالت کیفری پیوندی ناگسستنی وجود دارد.^۱ در نظام حقوقی ایران تعریف مشخصی از آزار جنسی وجود ندارد. طبق تعریف سازمان ملل، آزار جنسی عبارت است از هر نوع نزدیک شدن فیزیکی ناخواسته، درخواست برای خدمت جنسی یا سایر رفتارهای فیزیکی و کلامی و غیرکلامی. با وجود نبود تعریفی مشخص از این مساله در ایران، آزار جنسی و تجاوز در قوانین جمهوری اسلامی جرم انگاری شده است.

پیشگیری اجتماعی از جرائم منافی عفت

پیشگیری اجتماعی، ایجاد تغییرات و اصلاحات فردی و محیطی است که منجر به اصلاح جامعه و فرد و جلوگیری از جرم به صورت پایداری و همیشگی می‌شود. انسان به عنوان موجودی اجتماعی بلافاصله پس از تولد و حتی قبل از آن نیز تحت تأثیر محیط اجتماعی قرار دارد و شخصیتش در تعامل با محیط اجتماعی پیرامون وی شکل می‌گیرد. این محیط اجتماعی متشکل از محیط کلان و خرد است. در محیط اجتماعی کلان، فرد تحت تأثیر سیاست‌گذاری‌های کلان اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است که در قالب پیشگیری جامعه‌مدار در جرم‌شناسی کلان از آن بحث می‌شود و در محیط اجتماعی خرد، نهادهای جامعه‌پذیری نخستین که فرد اولین ارتباطات اجتماعی را با آنها برقرار می‌کند یعنی خانواده، مدرسه، گروه هم‌سالان و غیره مورد بحث قرار می‌گیرد.^۲

پیشگیری اجتماعی در جرایم منافی عفت، باتوجه به اینکه فرد بزهکار تحت تأثیر امیال و غرایز درونی و طبیعی و کنترل نشده خود اقدام به ارتکاب جرم می‌کند از طریق مداخله در محیط اجتماعی و شخصی فرد بزهکار صورت می‌گیرد. پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار بدین صورت است که جامعه به دنبال متوقف کردن و عقیم کردن و ایجاد تحول در مرتکبان جرایم منافی عفت است. در واقع جامعه از طریق آموزش و تربیت صحیح و ترغیب افراد در محیط‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، معیار شناخت اعمال خوب و بد را به فرد القاء می‌کند و به او قدرت ارزیابی و ارزشیابی عملکرد خویش را در قبال جرایم منافی عفت می‌دهد. از سوی دیگر، نقش رسانه‌های جمعی در پیشگیری جامعه‌مدار از وقوع جرایم منافی عفت می‌تواند مؤثر باشد. در عصر حاضر مهم‌ترین ابزار فعالیت‌های فرهنگی، رسانه‌های گروهی است که اتفاقاً در پیشگیری از جرم مورد تصریح جرم‌شناسان و حقوق‌دانان قرار گرفته است. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز دولت راموظف کرده برای رسیدن به اهداف والای انسانی و اسلامی از رسانه‌های گروهی به صورت

^۱- نیازپور، امیر حسن، پیشگیری از بزهکاری، مجله حقوق دادگستری، شماره ۴۵، ۱۳۸۲ و شماره ۴۸ و ۴۹، ۱۳۸۳.

^۲- محمود، مهدی (۱۳۹۰) پیشگیری از جرم (پیشگیری از رشدمداری) چاپ اول، تهران، سمت

مطلوبی استفاده کند. در بند ۲ اصل سوم قانون اساسی نیز بر بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه‌ی زمینه‌ها با استفاده‌ی صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسایل دیگر تأکید شده است. پیشگیری اجتماعی رشدمدار نشان می‌دهد که مداخله‌ی به‌هنگام و به‌موقع درباره‌ی کسانی که به‌خاطر وضعیت خانوادگی در معرض ارتکاب جرایم منافی عفت هستند می‌تواند جلوی بزهکاری و استمرار تمایلات مجرمانه را در آنها بگیرد. این نوع پیشگیری از طریق آموزش مهارت‌های اجتماعی به‌طفل و والدین انجام می‌شود. اطلاعات و آگاهی‌های اولیه باید از طریق والدین به‌کودکان داده شود. تمایل به‌جنس مخالف یک‌میل‌گریزی ساده نیست و اگر این‌میل در نوجوانی به‌هیجان آید جلوگیری از عواقب بعدی آن مشکل خواهد بود. از این‌رو باید در این‌مورد به‌اصل پیشگیری بیش‌از‌درمان توجه داشت. برای این‌منظور محیط خانواده نباید چنان باشد که به‌این‌انگیزه دامن بزند یا آن را به‌هیجان آورد. طرز پوشش و آرایش مادران و دختران در خانه نباید چنان باشد که زمینه‌ی انحراف را در پسران نوجوانان فراهم آورد. «هم‌چنین روابط بین پدر و مادر و طرز گفتگو و نوع برخورد با یکدیگر به‌ویژه نباید از رفت‌وآمدهای خانوادگی و دوستی و روابطی که بر این‌جو حاکم است غافل بود. هم‌چنین والدین باید از تماشای فیلم‌هایی که برای فرزندان آنها اثرهای زیان‌بار و مخرب دارد اجتناب ورزند»^۱. از طرف دیگر، کودکان و نوجوان به‌خصوص دختران در مدرسه و دانشگاه با دوستان و همکلاسی‌های خود درباره‌ی مسائل جنسی به‌بحث می‌پردازند و از طریق رسانه‌هایی مانند تلویزیون، روزنامه، مجله‌ها، سینما و کتاب‌های گوناگون با ازدواج و سایر مسائل جنسی آشنا می‌شوند که آموزش مناسب از طریق این مراجع می‌تواند نقش به‌سزایی را در پیشگیری از ارتکاب جرایم منافی عفت داشته باشد. ترویج آموزه‌های دینی و نهادینه کردن آن در رفتارهای اجتماعی کودکان و نوجوانان نقش مهمی در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دارد. رفتارهای کودکان و نوجوانان برگرفته از فرهنگ و باورهای خانواده است. از این‌رو خانواده‌ها می‌توانند با آموزش مسائل مربوط به اعتقادات دینی، تربیت اخلاق، توجه واقعی به اسلام، گسترش فرهنگ عفاف و حجاب و تقویت اعتقادات دینی و مذهبی در بین فرزندان خود نقش مؤثری را در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی را ایفا کنند.

پیشگیری وضعی از جرائم منافی عفت

منظور از پیشگیری وضعی، مداخله‌ای است که برای جلوگیری از وقوع جرم به‌ویژه از طریق کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم و افزایش خطر ارتکاب جرم طراحی شده است. دو رکن اساسی در این نوع از پیشگیری دیده می‌شود: «دشوار کردن و کاهش امکان ارتکاب جرم و از بین بردن جذابیت‌های لازم که محرک فرد به ارتکاب جرم است.» پیشگیری وضعی فرایند مشهور گذر از اندیشه به عمل راتحت تأثیر قرار می‌دهد و اقداماتی به عمل می‌آورد تا این فرایند را قطع کند. عوامل مؤثر در این فرایند از یک سو انگیزه و تمایل درونی مجرم است و از سوی دیگر شرایط پیرامونی وی و اوضاع و احوال موقعیت ارتکاب جرم. این نوع پیشگیری که به صورت عملی در دهه‌ی ۱۹۸۰ میلادی در کشور انگلستان مطرح شد با توجه به شرایط بزهکار، نوع جرایم، اهداف و موضوع جرم و خصوصیات بزه‌دیده اقدام‌هایی را به اجرا می‌گذارد که فرایند آنها موجب از بین رفتن و یا تضعیف موقعیت‌ها و فرصت‌های ارتکاب جرم خواهد شد. در واقع هدف پیشگیری وضعی به هم زدن وضعیت ماقبل بزهکاری و یا انجام اقداماتی در آن وضعیت است که این اقدامات دوجبهت‌گیری عمده دارند: کاهش وضعیت‌های مستعد ارتکاب جرم و بالا بردن هزینه‌های ارتکاب جرم.^۲

^۱ - شامبیاتی، هوشنگ، (۱۳۸۲)، حقوق کیفری اختصاصی، جلد ۳، انتشارات مجد، ژوبین، چاپ چهاردهم،

^۲ - نجفی، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، چاپ هفتم، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا.

باتوجه به جنبه‌ی حساب‌گری در ارتکاب جرایم، به طور کلی و به‌ویژه در جرایم منافی عفت و محاسبه‌ی منفعت و خطر ارتکاب بزه توسط بزهکار می‌توان با تغییر در اوضاع و احوال مرتبط با بزهکار، بزه‌دیده و گستره‌ی جغرافیایی مورد هدف بزهکار، ارتکاب بزه را سخت و سخت‌تر کرد. به نظر می‌رسد پیشگیری وضعی در جرایم منافی عفت مؤثرتر باشد. زیرا، اولاً بالا بودن ضریب ایمنی بزه‌دیده آسان‌تر از منصرف کردن بزهکار از ارتکاب جرم است که تحت تأثیر امیال و غرایز درونی کنترل نشده اقدام به ارتکاب جرم می‌کنند. ثانیاً به دلیل تبعات بسیار منفی این جرم بر روحیه و روان بزه‌دیده و نگرانی بزه‌دیدگان بالقوه به ویژه زنان از این موضوع می‌توان به شکل فعال‌تری از بزه‌دیده احتمالی برای پیشگیری کمک گرفت.^۱

از دیگر روش‌های پیشگیری وضعی جرایم منافی عفت، اجتناب بزه‌دیدگان بالقوه از وضعیت‌های پرخطر است. حضور و تردد در مکان‌های خلوت و در زمان‌های خاص مثل تاریکی هوا و مکان‌هایی که در صورت بروز خطر امکان دسترسی به پلیس یا کمک دیگران بسیار پایین است وضع پرخطر است و اجتناب از آن ضروری است. از سوی دیگر اجتناب از تردد با خودروهای بی‌نام و نشان و مشکوک و نظارت پلیس بر رانندگان امری لازم و ضروری است. از دیگر راه‌های پیشگیری وضعی، پرهیز از تحریک بزهکار است. نظریه‌پردازان پیشگیری وضعی، از جمله شیوه‌های پیشگیری وضعی را حذف یا کاهش جذابیت وسایل تحریک‌آمیز و همچنین از بین بردن عواملی که سبب تحریک یا تشویق فرد بزهکار می‌شود می‌دانند.^۲ پذیرش این ادعا که در جرایم منافی عفت، جذابیت‌زدایی از قربانی جرم آسیب‌پذیری او را کمتر می‌کند چندان مشکل نیست. چرا که در فرایند انتخاب قربانی، در این دسته از جرایم، ویژگی‌های ظاهری قربانی مورد توجه جدی بزهکار قرار می‌گیرد. زنان به علت مطلوبیت‌های طبیعی و جذابیت‌هایی که آگاهانه و یا ناآگاهانه و براساس تربیت نادرست به رفتار خود می‌بخشد خود را در معرض ارتکاب جرم قرار می‌دهند و انگیزه‌ی مجرمانه را در مرتکب ایجاد می‌کند. پرهیز از رفتارهای پرخطر و جرم‌زای بزه‌دیده می‌تواند شخص را از دایره انتخاب قربانی توسط بزهکار خارج یا احتمال آن را به شدت کاهش دهد. به نظر می‌رسد مقید بودن به رعایت موازین شرعی در برخورد با نامحرم که مورد تأکید دین مبین اسلام است می‌تواند روشی هوشمندانه و مترقی در حفظ کرامت و امنیت زن و کاهش آسیب‌پذیری او تلقی شود. چنان که قرآن کریم رعایت حجاب و پوشش صحیح را به صراحت راهی برای در امان ماندن از اذیت و تعرض هوسرانان و بیمار دلان برشمرده است. بنابراین چالش فراروی سیاست جنایی در مورد آن دسته از جرایم منافی عفتی که توأم با رضایت طرفین واقع می‌شود و جزء جرایم بدون بزه‌دیده محسوب می‌شوند، در قالب عدم موفقیت تدابیر پیشگیری وضعی نمایان می‌شود. در زیر به چند نمونه از روش‌های پیشگیری وضعی که هم اکنون بر سیاست جنایی ایران در قبال جرایم منافی عفت حاکم است اشاره می‌شود.

پرهیز از اختلاط با غیرهم‌جنس و خودداری از خلوت کردن با او

یکی دیگر از سیاست‌هایی که هم اکنون در مدارس اجرا می‌شود و در بعضی از دانشگاه‌ها در حال اجراست طرح تفکیک جنسیتی دانش‌آموزان و دانشجویان پسر و دختر است. حفظ حریم در روابط با نامحرم، یکی از عوامل مؤثری است که

۱- حدادزاده نبیری، محمدرضا (۱۳۸۸)، «تحقیق در جرایم منافی عفت». مجله حقوقی دادگستری شماره ۶۷،

۲- صفاری، علی (۱۳۸۰) مبانی نظری پیشگیری از وقوع جرم مجله تحقیقات حقوق دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش، ۳۳-۳۴

زمینه‌ی بروز انحرافات مربوط به اخلاق جنسی را کاهش می‌دهد. حفظ حریم، اختصاص به افراد مجرد و یا اغراض هوس‌بازانه ندارد و لازم است که در هر شرایطی حریم زن و مرد حفظ شده و باوجود دشواری، به طور کامل رعایت شود. از سوی دیگر، موقعیت خلوت که در آن به جز زن و مرد نامحرم، فرد دیگری حضور نداشته باشد، امکان وسوسه‌ی شیطانی و زمینه انحرافات اخلاقی را فراهم می‌سازد. بنابراین خارج شدن از این موقعیت‌ها، برای پیشگیری از آن زمینه‌ها ضروری می‌نماید.

پرهیز از موقعیت‌های آسیب‌زا

از دیگر روش‌هایی که هم‌اکنون از سوی دولت در حال اجراست و می‌تواند نقش مؤثری را در جهت پیشگیری وضعی در قبال جرایم منافی عفت ایفا کند، طرح بومی‌گزینی دانشجویان و انتقال دانشجویان به خصوص دانشجویان دختر به شهر خود است. افرادی که برای تحصیل به شهرهای دیگر می‌روند به دور از خانواده و به دور از حمایت آنها، خواسته یا ناخواسته در معرض موقعیت‌های خطرناک و آسیب‌زای ناشی از جرایم منافی عفت قرار می‌گیرند. در این زمینه دوستی‌های پنهان بین پسران و دخترانی که به دور از خانواده و محل زندگی خود اتفاق می‌افتد و بعضاً با وعده و فریب ازدواج و بدون اطلاع والدین صورت می‌گیرد و خانواده‌ها به علت دوری از فرزندان، کنترلی بر روابط فرزندان نشان ندارند درصد نسبتاً بالایی از جرایم منافی عفت را به خود اختصاص داده است. باقی ماندن در این قبیل موقعیت‌ها، باعث کاهش ایمنی اخلاقی فرد می‌شود و او را در معرض ارتکاب جرایم منافی عفت قرار می‌دهد. بنابراین دولت با اتخاذ سیاست جنایی مناسب در این زمینه تا حدی توانسته است که نقش مؤثری را در جهت کاهش ارتکاب جرایم منافی عفت ایفا کند.

پیشگیری از وقوع جرایم رایانه‌ای:

امروزه یکی از راه‌های کنترل تخلفات اینترنتی و اعمال نظارت، ایجاد دیواره آتشین و بحث فیلترینگ است. این روش در بسیاری از کشورها با توجه به مصالح عمومی و منافع ملی از طریق نرم افزارهای مناسب اعمال می‌گردد و کشورها خود را در برابر پیامدهای امنیتی، فرهنگی، اخلاقی و سیاسی فضای مجازی و سایبری واکسینه می‌کنند. ما نیز بایستی با دیدی وسیع و نگاه به آینده برای این مسأله تدبیر کنیم و تهدیدها را به فرصت مغتنمی برای رشد و توسعه و بالندگی و تبیین و تبلیغ نظام اسلامی مبدل کنیم. اهمیت موضوع چنان است که سیاست کلی نظام درخصوص شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای از سوی دفتر مقام معظم رهبری طی شماره ۱/۱۰۳۳ مورخه ۱۳۸۰/۳/۹ ابلاغ شده که در سند مذکور که دارای هفت بند است، بر ایجاد، ساماندهی و تقویت نظام ملی اطلاع‌رسانی رایانه‌ای و اعمال تدابیر نظارتی لازم تأکید شده است. سیاست موصوف پس از طرح و بررسی توسط مجمع محترم تشخیص مصلحت نظام به محضر مقام معظم رهبری پیشنهاد و با لحاظ نظرات معظم‌له ابلاغ شده و بلافاصله موضوع در دستور کار شورای عالی انقلاب فرهنگی قرار گرفته است. مجموعه مقررات پالایش و فیلترینگ مراکز اینترنتی مصوب ۱۳۸۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز در راستای اعمال و کنترل و نظارت دقیق تر به مراکز اینترنتی و اعطای مجوز به مراکز مذکور در چارچوب ضوابط نظارتی توسط وزارت ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات تحت عنوان «مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای» به تصویب رسیده که بر چهار نکته اساسی به شرح ذیل تأکید شده است.

الف- حق دسترسی آزاد مردم به اطلاعات و دانش، ب- مسؤولیت مدنی و حقوقی افراد در قبال فعالیت‌های خود، ج- رعایت حقوق اجتماعی و صیانت فرهنگی و فنی کشور در این قلمرو، د- ایجاد حداکثر سهولیت در ارائه خدمات اطلاع‌رسانی و اینترنت به عموم مردم.

اقداماتی که می‌تواند در پیشگیری از وقوع جرایم رایانه‌ای مؤثر باشد:

۱- نقش دادستان برای پیشگیری از وقوع جرایم رایانه‌ای: اساساً این یک فن آوری وارداتی است و استفاده از بسیاری از اهرم‌های اعمال روش‌های پیشگیرانه در دسترسی نیست، اما در عین حال از روش کنترل و نظارتی فیلترینگ می‌توان به عنوان یک اقدام پدافندی تا موردی بازدارنده استفاده کرد. به نظر می‌رسد کنترل و نظارت از حیث قضایی بر مصادیق پایگاه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای غیر مجاز و فضای سایبری در درجه‌ی نخست متوجه دادسرا است، چرا که دادسرا باید به عنوان نهاد کشف و تعقیب مترصد به انجام اقدام‌های لازم برآید و در برابر جرایم مشهود توسط ضابطان یا گزارش ثالث یا حتی اخذ نظر از کارشناس، مبادرت به انجام روند قضایی مقتضی کند. همچنین در مواردی که جرم دارای جنبه عمومی است از جمله جرایم فضای سایبر که در معرض دید میلیون‌ها انسان قرار دارد و از مختصات و ویژگی‌های جرم عمومی برخوردار است به نیابت از جامعه از حقوق ایشان صیانت و نقش مدعی العمومی خود را در این پرونده ایفا کند. با عنایت به اینکه اساس پیشگیری از وقوع جرم نیز از جمله وظایف مقرر در بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی است و به طور خاص بر اساس رویه قضایی و اختیارات مفوضه رئیس قوه قضاییه، متوجه دادستان کل کشور است. به نظر می‌رسد که دادستان کل کشور که مدعی‌العموم با صلاحیت کشوری است، مقام ذی صلاح برای ورود به مسئله‌ی سالم کردن فضای سایبر و پیشگیری از بروز جرایم در این فضا است. بر همین اساس دادستانی کل کشور طرح تشکیل ستادی تحت عنوان «ستاد پیشگیری و مبارزه با جرایم فن آوری اطلاعات» را محضر ریاست قوه قضائیه ارائه کرد که به موجب آن، این ستاد در گستره کشوری مبادرت به ایجاد وحدت رویه قضایی در مواجهه با موارد مجرمانه مذکور کرده و همچنین در زمینه پیشگیری از وقوع جرم در فضای سایبری ارائه طریق خواهد کرد.

۲- نقش قضات در جلوگیری از وقوع جرایم رایانه‌ای: تبصره ماده ۳۰ قانون جرایم رایانه‌ای قوه قضائیه را مکلف نموده است تا قضاتی را که به امور رایانه‌ای آشنایی دارند برای رسیدگی به این جرایم انتخاب کند. در این مورد، گفتنی است که قوه قضائیه از سال ۱۳۸۲ با برگزاری کلاس‌های آموزشی ضمن خدمت برای قضات دو عنوان درسی آموزشی در خلال برنامه‌های این دور گنجانده که عبارتند از: «جرایم سایبری» برای قضات کیفری و «دعای حقوقی» (حقوق فناوری اطلاعات) برای قضات حقوقی، که در دوره‌ی جرایم سایبری مطالبی در خصوص ادوار زمانی استفاده از رایانه و مسائل جزایی ناشی از آن، تقسیم‌بندی و شرح مختصر انواع جرایم سایبری «ماهیت آن» آیین رسیدگی به این جرایم و صلاحیت سایبری مطرح گردیده است.

در حال حاضر با عنایت به پیشرفت‌های لحظه‌ای در عرصه رایانه و فضای سایبر ضرورت این آموزش‌ها بیش از پیش مشخص شده است و برای اجرای یک سایت کیفری مؤثر در جهت پیشگیری از جرایم رایانه‌ای، این آموزش باید در مقاطع مختلف زمانی برگزار و تکرار و روز آمد شوند.

۳- از آن که پلیس به عنوان ضابط قوه قضائیه وظیفه کشف جرایم را بر عهده دارد. پلیس فضای تولید و تبادل اطلاعات ایران با نام مختصر فتا، که یک واحد تخصصی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران است که وظیفه آن مقابله با جرایم اینترنتی، کلاهبرداری و جعل در فضای سایبر و حفاظت در اسرار ملی بر روی اینترنت به وجود آمد. این اقدام را می‌توان واکنش پلیس به انتشار کرم رایانه‌ای استاکس‌نت و همچنین مقابله با کنترل فضای سایبر توسط مخالفان حکومت جمهوری اسلامی، پس از وقایع انتخابات ۱۳۸۸ دانست. حوزه فعالیت این پلیس برخورد با جرایم سایبری نظیر مسایل اخلاقی، اقتصادی و حتی تروریسم است.

۴- نقش مردم در پیشگیری از وقوع جرایم رایانه‌ای: برخی از مردم خودشان اطلاعات خود را در فضای مجازی فاش می‌کنند به عبارتی اشخاصی هستند که از اینترنت اطلاع کافی ندارند و بدون اطلاع اقدام به چت کردن با افراد ناآشنا می‌نمایند این افراد اطلاعات شخصی خود را در معرض دسترسی این افراد قرار می‌دهند به این گونه توسط افراد متخصص هک شده و اطلاعات شخصی آنها در اختیار دیگران قرار می‌گیرد و یا گاهی اوقات برای خرید یک محصول از یک سایت رمز عبور کارت شتاب خود را در اختیار متصدیان سایت قرار داده و سبب می‌شوند که از کارت آنها پول برداشت شود. که جمله این‌ها از روی ناآگاهی است، لذا افرادی که از اینترنت استفاده می‌نمایند بایستی آموزش لازم را دیده باشند تا آگاهانه یا نا آگاهانه اطلاعات شخصی خود را در اختیار دیگران قرار ندهند.

۵- نصب آنتی ویروس‌ها و نرم افزارهای حفاظتی: نصب آنتی ویروس‌ها و نرم افزارهایی که وظیفه حذف یا جلوگیری از ورود کرم‌های اینترنتی دارند برای جلوگیری از دزدی اطلاعات خیلی مؤثر است کرم‌ها و ویروس‌های اینترنتی هنگامی وارد کامپیوتر می‌شوند سیستم امنیتی را از کار می‌اندازند و اقدام به دریافت اطلاعات شخصی می‌نمایند که استفاده از آنتی ویروس‌ها و ضد کرم‌های اینترنتی که به روز شده هستند از اقدامات مذکور جلوگیری خواهد کرد.

۶- ساماندهی سایت‌های بازرگانی: اقدام جدیدی که توسط وزارت بازرگانی صورت گرفته سایت‌های اینترنتی امور بازرگانی ساماندهی شده و تحت نظارت پلیس فضای تولید و تبادل اطلاعاتی ناجا «فتا» قرار گرفته است. به منظور کنترل و نظارت بر روی سایت‌های اینترنتی که در امور بازرگانی فعال بوده و خدمات اینترنتی به کاربران ارائه می‌دهند جلساتی ما بین پلیس فتا و وزارت بازرگانی برگزار گردیده که در نتیجه شرکت‌های ارائه دهنده خدمات اینترنتی و فعال در امور بازرگانی تحت نظارت پلیس قرار گرفته ساماندهی می‌شوند که مؤثر در جلوگیری از وقوع بسیاری از جرایم رایانه‌ای می‌شود.

۷- اطلاع‌رسانی به مردم در رابطه با جرایم رایانه‌ای (فرهنگ سازی) بایستی سعی نمود در جامعه آگاهی مردم را در مورد جرایمی که توسط رایانه اتفاق می‌افتد افزایش داد. چون بسیاری از کسانی که مورد سوءاستفاده رایانه‌ای قرار می‌گیرند اشخاصی بی‌اطلاع هستند که فکر می‌کنند محیط اینترنت فضای امن و سالم است می‌بایست بستر فرهنگی جامعه باید به گونه‌ای هدایت شود هر کاربری بداند چگونه از رایانه و اینترنت استفاده کند تا اطلاعات ذی قیمت او حفظ شود و با آگاهی دادن به مردم از طریق رسانه‌های جمعی وجود این نوع جرایم و نحوه انجام آن به مردم گوشزد شود تا در فضای اینترنت به هیچ شخصی حقیقی و یا هیچ سایتی به بی دلیل اطمینان نکنند. و همیشه بر روی اینترنت مواظب اطلاعات شخصی که در کامپیوتر خود داده اند باشند به نظر می‌رسد که مصاحبه با مال باختگان رایانه‌ای و یا کسانی که داده‌هایشان بر روی اینترنت به سرقت رفته، یا مورد سوءاستفاده شده اند می‌تواند باعث آگاهی مردم و سبب پیشگیری از وقوع جرایم رایانه‌ای باشد.

جرایم رایانه‌ای اغلب جرایمی سازمان یافته می‌باشند که از طریق اشخاص حرفه‌ای و با سواد فنی انجام می‌شوند و همیشه قصد آنها سوءاستفاده از اشخاصی دیگر است. با توجه به طبقه گسترده جرایم رایانه‌ای که اشاره شد و اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها قوانین رایانه‌ای از جمله قانون جرایم رایانه‌ای علی‌رغم نوآوری‌های که دارد امروز برای مجازات مجرمین جرایم رایانه‌ای کافی اما کامل نمی‌باشد. چون هر روز جرایم جدیدی به وجود می‌آید که برای مجازات آنها نیاز به قوانین جدید می‌باشد و این به جهت در حال روز شدن فعالیت‌های اینترنتی و فضای سایبری است برای پیشگیری از این دست جرایم می‌بایست همه‌ی دستگاه‌های مرتبط از قوای سه گانه تلاش کنند و مردم نیز توصیه‌های مسؤولان مربوط را در این مورد جدی گرفته و در هنگام استفاده از اینترنت و رایانه بایستی دقت کافی داشته باشند تا مورد سوءاستفاده دیگران قرار نگیرند، همچنین اگر مشاهده کردند سایت یا وبلاگی برخلاف قوانین تعیین شده در حال ارائه مطالب می‌باشد موضوع را در اسرع وقت به دادستان اطلاع تا نسبت به اعمال فیلتر در مورد آن سایت اقدام شود. قضات نیز می‌بایست به شدت با کسانی که اقدام به ارتکاب جرایم رایانه‌ای می‌نمایند برخورد نمایند. چون این جرایم هم سبب بردن مال و هم سبب بردن آبروی اشخاص می‌گردد چون جرایم رایانه‌ای توسط اشخاص با سواد و همیشه با آگاهی انجام می‌شود، برخورد قضایی مناسب می‌تواند سبب ارعاب و عبرت سایر مجرمین و دیگران شود.

فهرست منابع:

- قرآن کریم

- باستانی، برومند، جرائم رایانه‌ای و اینترنتی، انتشارات بهنامی، تهران، ۸۳، ص ۵۴
- حدادزاده نیری، محمدرضا (۱۳۸۸)، «تحقیق در جرایم منافی عفت». مجله حقوقی دادگستری شماره ۶۷،
- جعفری لنگرودی، مسعود در ترمینولوژی حقوق، تهران، گنج دانش، ۱۳۷۸
- راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد بن فضل، مفردات الفاظ قرآن، ترجمه غلامرادا خسدروی حسدنی، تهران، نشر مرتضوی، ۱۳۷۵
- زاهدپور، محمود، رایانه، جرایم و مجازات‌ها در حقوق کیفری ایران،
- شامبیاتی، هوشنگ، (۱۳۸۲)، حقوق کیفری اختصاصی، جلد ۳، انتشارات مجد، ژوبین، چاپ چهاردهم،
- شکری، رضا و قادر سیروس، قانون مجازات اسلامی در نظم حقوق کنونی، تهران، مهاجر، ۱۳۸۴ ش.
- صفاری، علی (۱۳۸۰) مبانی نظری پیشگیری از وقوع جرم مجله تحقیقات حقوق دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ش، ۳۳-۳۴
- طیب، عبدالحسین، (۱۳۷۸) اطیب البیان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، تهران انتشارات
- قانون مطبوعات
- قدسی، زهرا و ابوالحسن مجتهد سلیمانی، جرایم رایانه‌ای علیه اخلاق و عفت در حریم خانواده به ویژه جرم قوادی و هرزه نگاری به نقل از دو فصل نامه ندای صادق، شماره ۵۳، پاییز و زمستان ۱۳۸۹
- کلینی، محمدبن یعقوب، کافی، چاپ چهارم، تهران دارالکتب الاسلامیه، ۱۰۴۷
- محمود، مهدی (۱۳۹۰) پیشگیری از جرم (پیشگیری از رشدمداری) چاپ اول، تهران، سمت
- معین، محمد، فرهنگ فارسی، چاپ چهارم، تهران امیر کبیر، ۱۳۶۰ .
- ناصر مکارم شیرازی، الامثل فی تفسیر کتاب المنزل، چاپ اول، قم مدرسه امام علی بن ابی طالب، بی تا.
- محمود، مهدی (۱۳۹۰) پیشگیری از جرم (پیشگیری از رشدمداری) چاپ اول، تهران، سمت
- نیازپور، امیر حسن، پیشگیری از بزهکاری، مجله حقوق دادگستری، شماره ۴۵، ۱۳۸۲ و شماره ۴۸ و ۴۹، ۱۳۸۳ .
- نجفی، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، چاپ هفتم، بیروت، داراحیاء التراث العربی، بی تا.

<http://www.imj.ir>

<http://yarikadeh.com/fa/content/207>